

Cezaevleri bir toplumun aynasıdır. Dikkatli bir göz, bazı hatları silik bile olsa, yaşadığı toplumun bir suretini onda görebilecektir. İnsan haklarına ve hukuka saygılı, özgür ve demokratik bir toplumda yaşamak isteyen herkes bunun ne ölçüde gerçekleşip gerçekleşmediğinin ip uçlarını cezaevlerinde, bünyelerinde, yaşanan sorunlarda bulabilecektir. Bu bakımdan her ilerici ve demokrat, bu tür bir durumun, Cezaevlerine yöneltmesini, sorunlara sahip çıkmasını, ama daha da önemlisi, bunlarla yetinmeyip çözüm getirici somut çabalar harcamasını istiyoruz. Şu anda Türkiye'deki krizin tüm kamuoyu için tek ilgi odağı haline gelmiş olan cezaevlerinde, hele ülkenin sonu belirsiz maceralara sürüklenmek istendiğinde haksız katılarsa, bu belirlemelerimiz, herşeyi kendi merkezimizden ele kalan abartılı ifadeler olarak görülebilir. Ancak, Cezaevleri gündeminde uzunca bir süreden beri önemini koruyan öyle bir sorun vardır ki, iktidardaki güçlerin topluma karşı nasıl bir siyaset yürüttüklerini, hukuka ve insan haklarına ne denli saygılı olduklarını tüm çıplaklığı ile ortaya koyması bakımından dikkat çekicidir.

Sözünü ettiğimiz şey, konu ile ilgili kamuoyunun tümü ile yabancılaşmış olması, daha çok Eskişehir cezaevinin hücre sistemine dönüştürülmesi olarak bilinen "Hücre esasına dayalı infaz uygulaması"dır. Bu uygulamanın siyasi, hukuki ve insani bir çok yönü dilimiz döndüğünce kamuoyuna açıklamak istiyoruz.

Son aylarda kimi basın organlarındaki köşe yazarlarıncaya ya da insan haklarını gözetemeyen demokratik örgütlerce sorgulanan, eleştirilen Eskişehir'deki hücre tipi cezaevine ve bu uygulamasından dolayı Adalet Bakanlığına karşı bir kuşku, bir tepki ve giderek muhalefet az çok oluşmuş durumdadır. Ne var ki, hem bu muhalefeti oluşturan kesimlerce, hem de "firara karşı önlem olarak yeni cezaevi..." ya da, "Batı standartlarına uygun cezaevi..." vb. demagogilerle ortalığı iyice bulandıran Adalet Bakanlığınca sorun yeni bir uygulama gibi sunulmakta ve algılanmaktadır. Bu yanlışlıkların nedenleri, ilgili kesimlerin konuya yeterince sorgulayıcı ve eleştirel yaklaşmaması olduğu kadar, Bakanlığın temelde herşeyi aynı bırakan, tüzük ve yönetmeliklerin özüne dokunmayan göstermelik bir iki değişikliği radikal iyileştirmeler olarak sunabilme becerisizliğinde de yatar. Çünkü, alınan işe, yaklaşıp da kaldırılan heri aşama geliştirilen çok özel bir uygulamanın, tek kişilik hücre sayısı daha da arttırılmış olarak, tadil edilen Eskişehir cezaevi ile son aşamaya getirilmesidir.

12 Eylül'cülerin ilk el attıkları alanlardan biri de Cezaevleri oldu. Rejimlerini topluma empoze etmenin önemli araçlarından biri de infaz sistemiydi. Aslında sorgu, yargı ve infaz üçlüsünde birbirini peğisire ve bütünlüklü olarak söz konusu olan bu tutum sürekliliğini ve aşamalı gelişmesini en etkili biçimde infaz alanında gösterdi. Ruhunu ve beynini yönetici egemane teslim etmiş, epolitik, tektipleşmiş insan yaratma amacı taşıyan bu infaz sisteminin gereklerine uygun olarak özel statülü cezaevlerinin oluşturulmasına hemen girişildi. Darbe ortamının dehşet verici suskunluğa karşısında başlangıçta hiç bir yasal ve hukuksal zemine dayandırılmadan tek tek oluşturulan bu cezaevleri giderek başlı başına bir sistem olarak kurumlaştılar. Ardından da ilk örneği 1984'te açılan Antep cezaevi olmak üzere 1 ve 4 kişilik Hücre esasına dayalı cezaevleri yapıldı. Ve nihayet son aşama olan tek kişilik hücre tipi cezaevi ortaya çıktı. Böylelikle 12 Eylül'le başlatılan bir süreç onun uzantısı iktidarca tamamlanır hale geldi.

Sürecin gelişimini böylece özetledikten sonra önem arz eden bir iki noktaya vurgu yapmak istiyoruz.

-Yukarıda da belirttiğimiz gibi, Eskişehir cezaevi ile birlikte yeni bir uygulama ile karşı karşıya değiliz. Bu "hücre tipi infaz sistemi"nin bir parçasıdır. İlk örnekleri Antep ve Bursa cezaevleridir ve Eskişehir için düşünülen uygulamalar, açıldıkları ilk dönemde buralarda da söz konusu olmuş, ancak süreç içerisinde gerek hükümlü ve tutukluların direnişi ile, gerekse de kamuoyu baskısı ile uygulanamaz hale gelmiş, giderek yaşam koşulları görece iyileşmiştir. Elbette Eskişehir cezaevinin mimari yapısındaki tadilatla daha vahim bir durum ortaya çıkmaktadır. Ancak bununla için özü değişmemektedir ve karşı çıkılması gereken şeyde genel olarak "hücre esasına dayalı infaz sistemi" olmalıdır. Başka bir deyişle bu cezaevinde de yaşam koşullarında olası görece iyileşmeler gerçekleşse bile sorunun çözümlendiği yanılması-

ne düşülmemelidir.

-Vurgu yapmak istediğimiz ikinci nokta Bu playla suçun tasnifi ve cezaevleri sınıflandırılmasında tüzük ve yönetmeliklere sıkı bir tutuma gidilmiş olmasıdır. Her ne kadar 83 yılından sonra yapılan bir takım değişikliklerle yasal dayanaklar oluşturulmaya çalışıldıysa da, hâleg yürürlükteki tüzük ve yönetmeliklerde, iktâdının tamamen siyasal saiklerle yaptığı "Anarşi ve Terör Suçları" türünden bir suç tanımı ve bunların infazına yapıldığı özel statülü cezaevleri sınıflandırması mevcut değildir. TCY'nin ikinci bab'ının II. maddesi "suçlara ilişkin ceza türleri"ni tanımlayarak hafif hapis, hapis, ağır hapis tasnifini yapmış ve bunların ne şekilde infaz edileceğine ilişkin açıklamalar getirmiştir. Suçun tasnifine uygun olarak Cezaevleri çocuk, kadın ve diğer hükümlülere ait olmak üzere üçe ayrılmış, ve bunların her biride açık, yarı-açık ve kapalı olmak üzere sınıflandırılmıştır. Özel statülü cezaevleri ile varolan mevzuat çığnınmakta hemde yapılan uyduruk tanımlama ve sınıflandırmaya dayanılarak bizlerin tüzük ve yönetmeliklerde bulunan izin, yarı-açık, açık vb. haklarımız gasp edilmektedir.

-Üçüncü vurgu ise yine mevzuat açısından ortaya çıkan bir ihmal ve çelişki üzerinedir. Türk ceza hukuku incelendiğinde görülecektir ki kişi özgürlüğünü başlıyıcı cezaların iki istisnası vardır. Bunlar idam ve ömürboyu haptir ve yasada açıkca tanımlanırlar ve ifade edilirler. Ayrıca açıkca tanımlanmayan ama buna karşın ceza sistemi içinde kendisine yer verilmiş bir istisna daha vardır. Bu da "Hücre hapsi"dir. Öyle bir istisnadır ki, hücre hapsi ile infaz edilecek bir ceza alınması halinde, bunun insan yaşamını her bakımdan tehdit edecek özellikler taşıyacağı gerçeğinden hareketle on günlük ceza bir günlük (geceli-gündüzlü) hücre hapsine denk sayılmıştır. Ve 10 günden az 3 yıldan fazla olamaz biçiminde teven taban sınırları koyulmuştur. İşte gerçekleştirilmek istenen uygulamanın tüm vehameti tam da bu noktada ortaya çıkmaktadır. Üst sınırı kesinlikle 3 yılı geçmiyen istisnai bir uygulama, şimdi sistemin kendisi haline getirilmek isteniyor. Bu arada belirtelim ki, o çok sık emsal gösterilen Batı'daki hücre sistemi uygulaması, hücrenin kişi yaşamı üzerindeki her bakımdan olumsuz etkisi hesaba katılarak önemli infaz indirimleri yapılarak gerçekleştirilmektedir.

Buraya kadar söylediklerimize "hücre esasına dayalı infaz uygulaması"nın gayri insani yönüne ve Bakanlığın konu üzerinde yaptığı demagojilere ilişkin bir kaç şey daha ilave etmek istiyoruz.

Herkes bilimsel metin yapı itibarı ile tamamıyla suçludur, olduğu halde bu maddeye daha da katılmalıdır. Bu maddeye göre, yasağandır. Bu yasağı içine gömmek, yasağı getirilmiştir. Salt yasağı ile insanı bile ele alsak şimdiki mevzuatların BM. asgari standart kurullarda belirtilen (madde 2 a) "Pencereler doğal ışık ile çalışmaya ya da okumaya ve temiz hava girmesine imkan verecek biçimde olmalı" şeklindeki ifadeye uygun olmayacağı görülecektir. Tek tek hücrelere kapatılarak her türlü toplumsal yaşandan ve etkinlikten kopartılan bir insanın moral durumu ve ruh sağlığı üzerinde ne denli büyük tahribatların olacağını ayrıca uzun uzun anlatmamız gerek yok sanırım. Bu bakımdan başta Tıp Odaları olmak üzere ilgili tüm sağlık kuruluşlarını konuyla en azından bu açıdan ilgilennmeye davet ederiz.

Bakanlığın demagogik gerekçelendirmelerine gelince;önceleri "içeri giremiyoruz" gibi bahaneler ileri sürüldü.89 yazında bir gecede 300 kişiyi Eskişehir'den Aydın'a sevk eden;arama bahanesi ile dövüp işkenceden geçiren ve 2 kişinin ölümüne sebep olan bakanlığın bunca şeye muktedirken içeri girebilmek ve denetim kursabilmek için hücre tipi cezaevine ihtiyacı yoktur.

Şimdilerde ise firarı önlemek ve iflah olmsayanlar için bu cezzeveinin oluşturulduğu söyleniyor.İslah faaliyetleri üzerine yapılacak tartişma bir yana hiç bir güvenlik önlemi ve islah faaliyeti insanları toplumsal yaşam- den tümü ile tecrit etmenin,uzun yıllar sağlıksız koşullarda yaşakarak fi- zik ve moral olarak taciz etmenin gerekçesi değildir.

Sonuç olarak; temamı ile siyassal tercihlerden kaynaklanan tanımlama ve
tasniflerle özel statülü cezaevleri oluşturarak, istisnai bir ceza uygulama-
sını sistemin esası haline getiren bir cezaevi rejimi ile karşı karşıyayız.

x
x

Bu rejimde keyfiyet ve hukuka saygısızlık egemen. Amaç insanları kişilik-
sizleştirmek, tek bir kalıba sokmak. Eskişehir cezaevi özelinde karşımıza
yeni bir şey çıkıyor, rejim pekiştiriliyor. Salt o cezaevi özelinde
iyileştirmelere yönelmek ya da onu kullanımdan alıkoymaktan çok "hücre
esasına dayalı infaz sistemi" olarakta ifadeleyebileceğimiz bu rejimin
kendisine yönelik bir mücadele sürdürmek bizce en doğru yol olacaktır.

Neyyire Özkan

~~Mehmet Akar~~~~Mehmet Akar~~

Mehmet Akar

TARİHSEL ADALET İÇİN BELLEK MÜZESİ